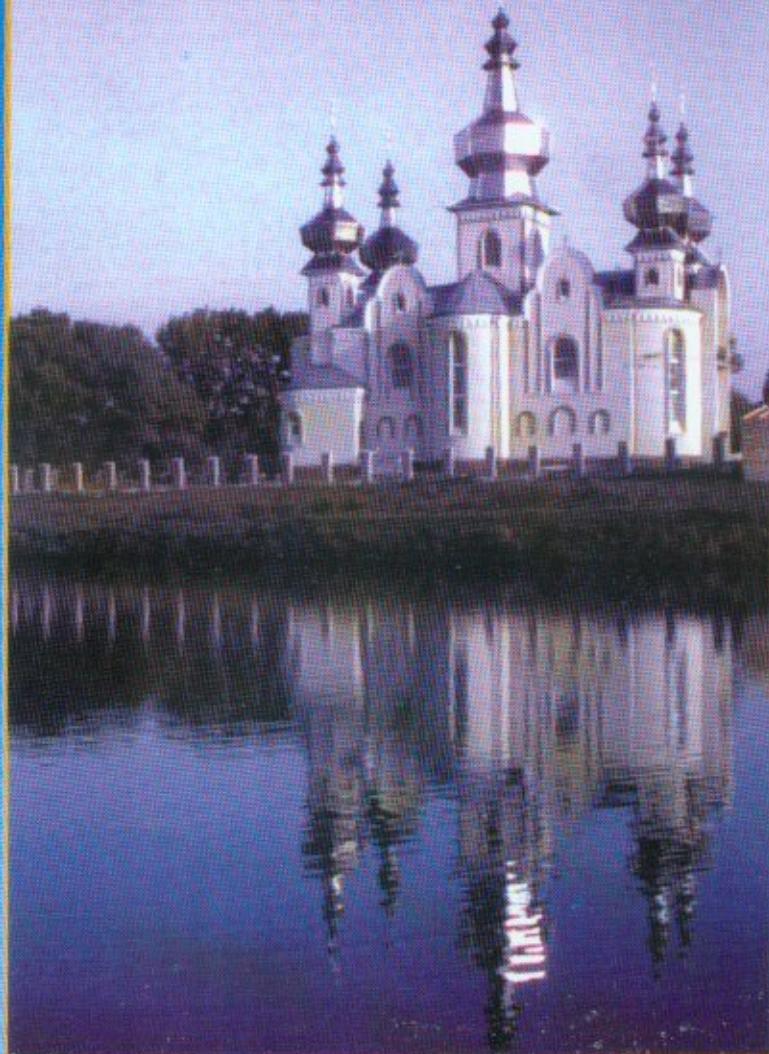

СОКІЛЬНИКИ

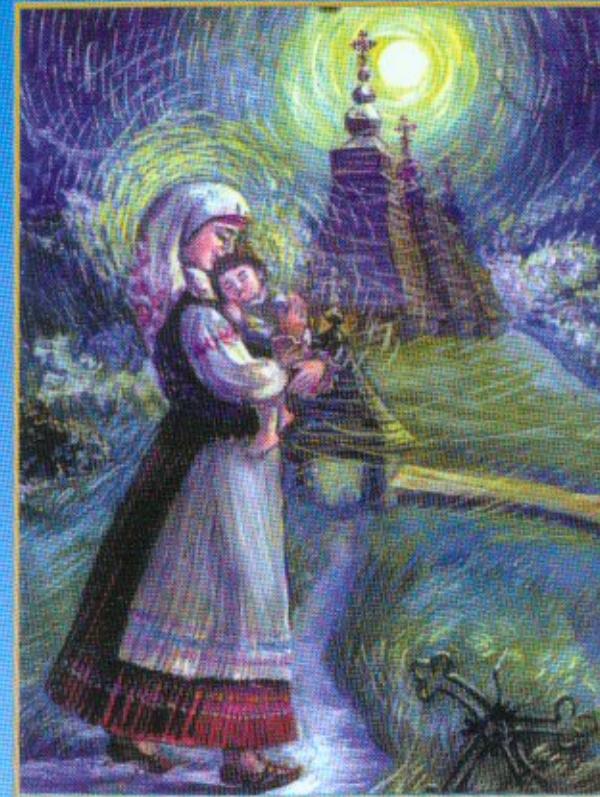
ISBN 83-87282-59-6

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зиндранові

Nr 4(39)'03

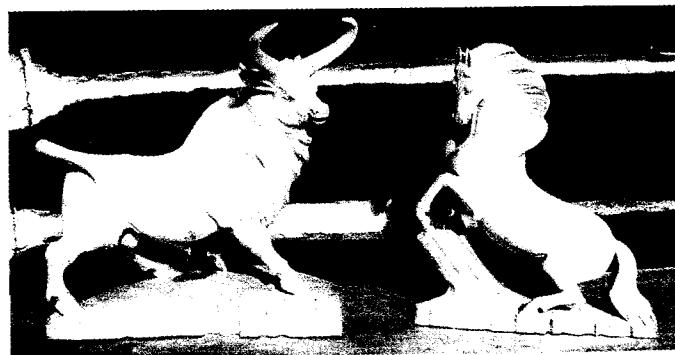
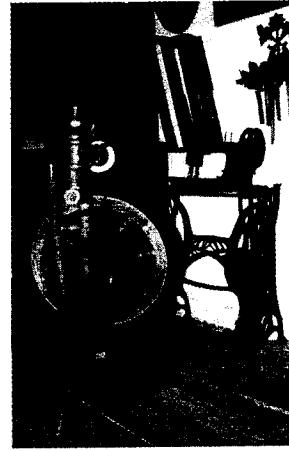
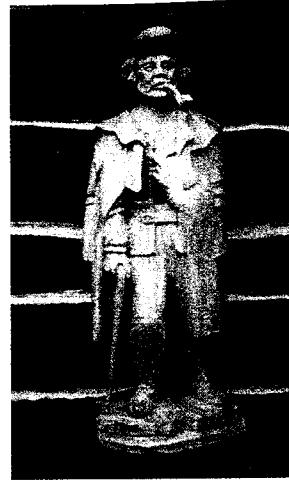
З Різдвом Христовим!

Towarzystwo Muzealne w Zyndranowej

Zahoroda

Ze zbiorów muzeum:

Загорода

КУЛЬТУРА, ИСТОРИЯ И ПАМЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Образ М. Янко зо Львова

Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

Okładka przód: образ М. Янко зо Львова даруваний для музею в Зиндронові
Okładka tył: нова православна церков в Сокільниках к. Львова посвячена в 2003 р.

ДОРОГИ КРАЯНЕ

Щиро витам Вас Лемків на рідній землі, на вигнаню і країнах де живете, зичу в Новім 2004 році здоровя, довгих літ радосного житя, щастя в родині та горячої любови свого народу і рідной нам Лемківщины.

На жаль рочки минают, старшы отходять а приходит нове поколіня і так не лем сотки але тисячи літ. Лем Богом даны нам горы Капраты вічно чарують нас своєю красотою.

Дебы не жыв Лемко, в рідных горах, на выгнаню, переселени в чужій країні, в тути Різдвяну Ніч за столом при свічці в родинному колі думками полетит там де гробы предків, де чарівна красота природы лемківского краю, обятре слезу, обниме тих што рядом а символічно вшытых Лемків, подякує Всешишньому за даны нам ласки, попросит родинного щесця і ліпшой долі нашому народу.

Нех поможе Вам Бог

Петро Когут
Львів

РЕДАКЦІЯ ДО ЧИТАЧІВ

ДОРОГИ ЧИТАЧИ НАШОГО ЧАСОПИСУ

Так при одвітаню старого 2003 р., а привітаню Нового 2004 Року єст очим радити. Лем од чого зачати? Старий рік знаме, бо юж перешол, а новий, який буде вкажеся. Та найліпше згадайме і повіджме наше старе давне святочне жычнія – **На щестя, на здоровля, на тот Новий Рік.** Но і поздоровлиня - **Христос ся раждає, - Славити Його.**

Хотілобыся писати о вшыткім што радує, што добре, бо ліпше штобы одсувалося всяке зло і лихо. Та жытя вшеляк ся стелит. Треба принимати едно і друге. Не хочеме розписуватися, жебы Читачив не нудити, але што важніше треба повісти.

Были дкумки і розважаня, же тот н-р 39 Музейного Квартальника буде остатні, же “Загорода” не буде веце виходити з ріжных причин, а головні трудности редакційных. В нас в краю неє задуже Читачив і мало Дописувачив. А крім “НС” сут іншы виданя часописів: “Бесіда”, “Ватра”, “Антифон”, календарі і річники.

Чуєме, же “Лемківску Сторінку” або “Сторону о Лемках” в “НС” мают одновити так як була друкувана од початку в лемківскі бесіді і в регіональнім духу. Як бы так ся стало то можна радіти.

7. 12. 2003р. одбыла ся нарада Рады Музейного Товариства. По розсудні дискусії ураджено, же як Міністерство Культури придлілит допомогу – поміч то музейный часопис в 2004 р. буде дальше видаваний. А дальше вкаже час і обставини. Бо треба змінити редакційний колектив і просити дописувачів о бівш

матеріялів. Інакше часопис не буде цікавий. Легко критикувати, а ліпше самому сісти і написати вспомини, нашы обряди, пісні ітд., бо о то нам ходит в нашім квартиральному. Барз дуже просят о “Загороду” лемки з України, бо там виселенці єст найвеце. Дуже просят і до Словачії, а тыж до США і Канады. Дос дорого коштує заграницна висилка, а окреме льотника.

Друга неменше важна тема то музейны Свята “Од Русаль до Яна”, ци і як дальше організувати. Як розпочато туту імпрезу 12 років тому то нашлося дос дуже противників і критикантів, же то конкуренція “Ватри” в Ждині. Єдині мудрі розумів і пояснял др М. Мушинка, же на Пряшівщині крім головных свят – фестивалів в Свиднику, Меджилабірцях, Бардійові, во вшыткых місточках і бівшости селах творят такы культурowi свята де жыє наша меншіст русинско – українска. В нас крім Ждині по Зиндронові зачали ся свята в Мокрім, Бенале в Криници, остатні роки в Команчи, но і не менше свято як в Ждині - свято лемків на вигнаню в Михалові. Крім того рождається парафіяльни свята – кермешы.

Отже противне наставління декотрих “політикерів” до свят в Зиндронові гет ся змінило, бо на Дуклянщині то єдине таке лемківське свято і то музейне, бо ту юж 35 років створений музей культури нашого регіону. Тепер і Лемкы в тім терені і польська спільнота чекают на туту імпрезу раз в році, на яку і лемкы з України, зо Словачії рихтуються іхати штораз бівше.

Та на жаль 13 –го музейного свята певно не буде. Головный організатор Ф. Гоч і його родина змучены юж, бо мають на голові музейны труды. На тім терені замало лемків і культурово – музейного активу. Члены Музейной

Рады в більшості жыют oddалено. Не вшытко легко в скороченю пояснити. Крім помочи Мін. Культуры, власти того терену окреме воєводски в Жешові – Уряд Маршалковский – не вказали прихильности і охоти помочи.

Отже усталено рік часу перерви, а по 2004 році ново вибрана Рада може найде силы і охоту дальше одновити імпрезы як будут сприятливи обставини. Може зайде зміна назви свята, бо не все было легко іх творити “Од Русаль до Яна”, коли в тім часі припадат піст “Петрівка” і декотри духовны нашого обряду мали противны увагы. Лем то ширша тема дискусийна, бо в тім часі одбывалися фестивалі в Свиднику, Меджилабірцях на Пряшівщині і в нас в Польщі фестивалі в Сопоті і церковны власти обох конфесій не висловляли ширшого спротиву.

В 2004 р. в музею плянуються выставы, роботы консервацийны і ремонты, но і музейне спітканя культурово – музейных діячів лемківских з Польщі, України і Словачії. Просиме о внескы і рады до справ і змін як висше представляме.

В святочнім часі майме надію на вшытко добре в Новім Роци. Святочно, новорочно широ – сердечно здоровиме Читачів і Вшыткых Лемків де лем жыют в світі в ріжных краях. Жычиме здоровля, щастя і всяких ласк Божых.

Та не забывайме Сестры - Братя рідной Лемковины. Хто лем може то все думайте вертати в рідны горы одновляти наше знищене давне місце жытя і нашу культуру. Най благословління Господа все нам помогат.

Редакция “Загороди” і Рада Музейного Товариства.

ЛЕМКІВСЬКА КОЛЯДА

(На нуту “Дивная новина”)

Ой, над Лемківщином ясна звізда світит,
(2) То Син Божий ліпішу долю для нас всіх приносит.

А ми, братя Лемки, будме Йому, милі.
(2) Низкий поклін і молитву, несме Му г офірі!

Най Дитятко Боже о нас не забиват,
(2) Лем все з нами в смутку в щестю навік най пребиват.

Най ся згляне на нас з неба високого,
(2) Най поможе в тяжкій біді в хижі у кождого.

Ой, Ти, Божий Сину, забуд нашу вину,
(2) Дай, би Світло свята Правда, зійшли в Лемківщину.

Вірме вшитки твердо, майме все то в серці,
(2) Запанує Світло й Правда у нашій земельці.

* * *

Ой зашли, зашли з неба ангели,
Глядаючи сой Діви Марії,
Нашли они ї в тихій ясцині,
Так Она кляча та при Дітині.

На руках тримат сина своого,
Ісуса Христа, пана нашого.
Хто тоту пісню три рази співат,
Сімдесят гріхів зо себе змиват.
(Лемківська коляда М. Гайворонського)

ОЙ, НА РІЧЦІ, НА ЙОРДАНІ

Ой, на річці, на Йордані
Золотий хрест вишиваний.

Злетілися ангелоночки,
Взяли Христа на крилонька,
Понесли Го до церковці,
Поставили на престольці.
Взяли в книгах тай читати,
Яке би Му імя дати.

Дают Йому: “святий Петро”
Мати Божа не злюбила,
Від престолу відступила.

Злетілися ангелоночки,
Взяли Христа на крилонька,
Понесли Го до церковці,
Поставили на престольці.

Взяли Йому тай читати,
Яке би Му імя дати.
Дали імя: “Ісус Христос”,-

Мати Божа се злюбила,
До престола приступила.

ПОКАЯННА КОЛЯДА, АБО СПІВАНКА

У неділеньку, по обіді
Ходив Пан – Біг по коляді.
Пішов Він там на Україну,
А там дівча несе воду.

- Дівча, дівча, спічний собі,
Най я приду ближче к тобі.
Так ся дівча злякало,
Аж на чорну землю впало.

- Дівча, дівча не лякайся;
Ід до ксендза, сповідайся.

Ід до вітця духовного,
Сповідайся гріху свого.
- Дівча, дівча дай той води
Для небесного, для охолоди.
- Не будете воду пити,
Бо то вода нечиста –
Зверха листок, внука пісок.
- Сама ти єй замутила,
Сім синів згубила,
А осмого мужа свого.
- Правда, правда мужа свого
Мужа свого несьлюбного.
А што – ж ти за пророк такі,
Што ти пізнав мої знакі?
Кед ти пророк сповідай мя.
Кет єс душа, не видай ня.

(записав у Мишані к. Дуклі Ю. Т. (Юліян Тарнович)

Запис коляд походить з книжки "Лемківщина рідна, заколишу в красі твоїй" - В. Денисюк і о. Кровицької.

Ідуть Лемки по коляді в чуганях

РАДОЦИНСЬКИЙ КЕРМЕШ

Радоцинський кermеш з Лемківщини перенісся до району – містечка Пустомити обл. Львів на Україну. Пише про це в районній газеті Ірина Данько пн. "Буд здрава, моя Лемківщино"! – як памятна подія "Свято лемківської культури, що відбулось у неділю 16 листопада, у Глинському Народному Домі, стало подією яка запамятається надовго. Після Служби Божої у Народному Домі запанувала святкова атмосфера. Артисти приготувались до концертної програми, а серед учасників свята можна було почути шемливі спогади про відвідини найдорожчих серцю місць у краю високих Бескидів, де залишились могили предків – лемків автохтонів, котрих у 1945 – 1947 р. насильно виселили з їх рідної землі".

Головним організатором лемківського свята – кermешу в Пустомитах є Володимир Шуркало – депутат районної Ради в Пустомитах. Він вітаючи учасників цього свята сказав: - це свято всіх лемків, всіх переселенців, це наша загальна радість – пригадав трагічні сторінки історії, пам'ять, про які у серцях лемків як і тута за рідними горами, селами, які змушені були залишити півстоліття тому.

Розказав також про роботу, яка ведеться Фундацією дослідження Лемківщини у Львові. Пояснив позицію депутатів у Верховній Раді, які домагатимутся надання лемкам – переселенцям статусу депортованих, як це мають кримські татари.

На темі долі і недолі лемків було богато питань і дискусій.

Тай пришов час на концертну частину, яку вела Наталія Фурман і всіх привітала словами: "Дорогі Гості, дорога лемківська родино, вас вітає хор "Радоцина" під керівництвом Любомира Грицевича".

Концертна програма була дуже цікава і духом лемківська – патріотична. По єй закінченю у своїм слові зворушило, тепло переказав благословлення всій громаді Отець Микола: - "Боже, щастя лемкам дай".

Бо лемківский поет Іван Сенько сказав:

*Будьте здорови брати
Лемки і Лемкині
На цілому світі
І на Україні.*

*На кermешу був, з чим ся ділити з Читачами
Г. Сидорик*

ПІД БЕСКИДОМ (Пісня)

Під Бескидом на горбочку
В нашім милім краю –
Там село мое рідненське,
Де рад заглядаю.
Там вершини і долина
Шум ліса приймають,
Там родина і дружина
Піснь руську співають.

Під горбочком там ярочок
І рідна хатина,
Де жили мій нянько, мама –
Вся моя родина.
В ту сторону рад вертаюсь
До села рідного,
Де я босий топтав стежки
Краю чарівного.

Ой, краю мій – Верховино
Ти моя потіхо,
В серці своїм тебе ношу
Без бучних слів – тихо.
Дякую вам наші отці,
Діди і прадіди
За геройство тих ваших днів
Прожитих без біди.

ANDANTE

Текст і мелодія Андрія Дулеби

ЦЕРКВА В СОКІЛЬНИКАХ

Гарна природа села Сокільники що біля Львова, зелені поля, ліс і озеро біля самой церкви придают чарівну красу.

До війни тут в більшості жили поляки і мали римокатолицький костел.

Після війни поляків переселили в Польщу а на іх місце лемків з Польщі переважно від Дуклі.

По виїзді римокатоликів костел став православною церквою але не на довго, бо в кінці вісімдесятих років влада передала костел уніятам.

Православні лемки, яких живе в Сокільниках найбільше, вирішили збудувати свою Церкву. Ініціативна група, яку очолив лемко з Гирови Григорій Сидорик, розвернула роботу по виготовленню проекту і документації на будову Церкви, збирала пожертви і мобілізувала людей до фізичної праці без оплати.

За короткий час архітектор, лемко Іван Грубій, безкоштовно наготовив проект і документацію на будову Церкви.

На пожертви парохіян і лемків з Америки та сумлінної безоплатної праці парохіян протягом трох років 1990 – 1993 збудовано величавий Храм, якому не має рівного як у Львові, так і західній Україні. Іконостас виготовив Василь Ілечко за власний кошт. Ікони, хоругви подарували парафіяни. Прекрасно розмальована купольна частина Храму. Біля Церкви коло озера, Ю. Карвацький, на честь утворення православної громади і першої Служби Божої спорудив нову каплицю Різдва Протечі Іоана Хрестителя.

Ю. Кvasниця і С. Оберіг поставили величавий Хрест в пам'ять 10-ти річчя Храму.

Різбарі Ю. Кvasниця і М. Амбіцький виготовили прекрасну різьбу "Голгофа".

І ось прийшов час офіційного посвячення Храму Успіння Пресвятої Богородиці яке відбулося 12 жовтня 2003 р., на яке прибули тисячі лемків зі Львова, околиці та сусідніх областей. Чин урочистого посвячення здійснили Патріярх Філарет, митрополит Андрій, Архієпископ Євсевій в супроводі

СОКІЛЬНИКИ

численного духовенства. Привітати урочистість прийшли і парохіяни греко – католицької церкви зі своїм Священником.

Зі зворушливим словом привітання та подяки за спорудження такого величавого Божого Храму виступили Патріярх, Митрополит, Архієпископ і парох.

По Службі Божій посвятили Каплицю і Хрест. Урочистість закінчилася виступом дитячого хору парафіян.

Величавий православний Храм Лемків в Сокільниках яскравий примір для всіх Лемків де б не жили, духовності, патріотизму, жертваності і праці во славу збереження віри предків та культури Лемків.

Петро Воля.

KARTKI Z HISTORII JAK POWSADŁO MUZEUM W ZYNDRANOWEJ

17 sierpnia 1968 roku odbyła się narada w Bielance, poświęcona ochronie zabytków kultury łemkowskiej i organizacji muzeum. Uczestniczyli w niej m. in. łemkowscy działacze: teodor Gocz, Paweł Stefanowski, Jarosław Trochanowski, Michał Doński, Teodor Kuziak.

Mimo zaproszenia, na naradę nie przybyli przedstawiciele Wydziału Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie i powiatowy konserwator zabytków w Gorlicach.

Zasenanowiano się nad problemem ratowania ginących zabytków kultury łemkowskiej oraz nadaniem osobowości prawnej muzeum w Zyndranowej, które formalnie jeszcze nie istniało, posiadało jednak zabytkowe obiekty i zbiory zgromadzone przez Teodora Gocza. W owym czasie, jedyną, prawną możliwością było działanie w ramach sekcji ds. łemkowskich przy Ukraińskim Towarzystwie Społeczno Kulturalnym, legalnie istniejącym, stąd pomysł by muzeum zorganizować przy UTSK. Padały też propozycje utworzenia muzeum PTTK lub podległego GRN w Tylawie.

Okazało się, że UTSK nie dysponuje odpowiednimi środkami na utrzymanie muzeum, zaś zainteresowanie tej organizacji sprawami kultury łemkowskiej ogranicza się do inicjatyw pojedynczych osób. Jednakże USKT ma statutowy obowiązek opieki nad zabytkami łemkowskimi, więc należy starać się o jego egzekwowanie.

Ostatecznie, w oparciu o statut UTSK postanowiono powołać radę muzealną. W jej skład weszli; M. Doński, G. Pecuch, H. Stefanowski, L. Gal i J. Merena.

Protokół z narady w Bielance, to pierwszy dokument, oficjalny dokument, dotyczący tworzenia muzeum w Zyndranowej. Próba pozyskania opieki UTSK nie powiodła się jednak. Tarcia w łonie tej organizacji, podziały polityczne, uniemożliwiały znalezienie satysfakcjonującego Łemków rozwiązania.

Powstające muzeum pozostało prywatną własnością Teodora Gocza. Dalsze jego losy wskazują, że była to decyzja słuszna. Zapewniła funkcjonowanie muzeum dzięki niezwykłej pasji Teodora

Otwarcie Izby Pamiątek Kultury Łemkowskiej

Gocza. Nie rozwiązała jednak kwesti finansowych, a problemy placówki są takie same jak w roku 1968. Zacytujmy w tym miejscu fragment protokołu: "M. Dzwinka stwierdza, że w Zyndranowej zgromadzono dużą ilość eksponatów, więc koniecznie potrzebny byłby etatowy pracownik - dalej, amatorskim sposobem, pracować nie można, co trzeba pozostawić do rozwiązania miejscowym władzom".

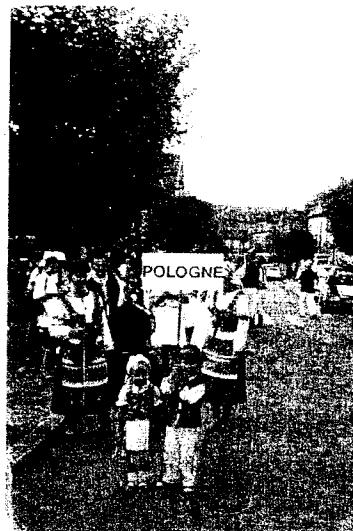
Estatowego pracownika do dzisiaj muzeum się nie doczekało. Nadal jego działalność, w ramach Towarzystwa Na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej, opiera się na społecznym zaangażowaniu Teodora Gocza i jego rodziny. I choć placówka bardzo się rozrosła i zdobyła szerokie uznanie, boryka się ciągle z takimi samymi problemami. Zmienił się ustroj, działają lokalne samorządy, liczne oficjalne delegacje, zagraniczni goście przyjeżdżają do Zyndranowej, by z bliska poznać zagadnienia ochrony kultury mniejszości narodowej.

Prezentuje się ona imponująco, lecz nie jest to, bynajmniej, zasługą władz i instytucji odpowiedzialnych za podtrzymywanie tradycji i historii wielonarodowej kultury polskiej. Ten ciężar spoczywa na Teodorze Goczu, jego rodzinie i Rzeczy Muzealnej.

Jak długo jeszcze będą w stanie go dźwigać?

Artur Bata

КЫЧЕРА В КРАЇНІ ШАМПАНА

Мали артисты - Оля і Данько
Старинськи

des Festivals Folklore et d'Arts Traditionnels.

На протязі 6 тижнів "Кычера" дала разом 38 концертів з того 29 в рамках міжнародних фольклорних фестивалів в таких містах як: Castelmoron, Paryї, Montignac, Sartron, Domme і дуже інших. В Trelisac "Кычера" концертувала для Полонії французької.

Можна повісти, же Ансамбль "обгостив" концертами цілу Францію – од лежучої на півночі Бretанії аж по береги середземного Моря.

Выступы Ансамблю обізрило приблизно понад 20.000 осіб. Найбільше в Montignac, Felletin i Castres.

"Кычера" кілька разів виступляла для радія і французької телевізії. Выступы их ціж інтересно описували місцеві газети на фестивалях Ансамбль виступувал обік групп фольклорных з 30 країн світу а головно з Америки

Ансамбль Пісні і Танця "Кычера" од 10 липня до 11 серпня 2003 р. концертувал в ріжких містах Франції.

"Кычера" понад рік тому зостала вписана на престижову листу ансамблів CIOFF – і і од того часу єст запрошана на вшытки велькы фестівалі на цілим світі. Того не доступила жадна фольклорна група з Польши.

Завдякы тому до Франції виїхала на запрошыня Французкой Секціі CIOFF – u – Conesil International des Organisations

Кычера і ансамбль китайской

ПолуднівоЯ і Середньої, далекої Азії, Африки і Європи.

Члены “Кичеры” были запрошаны на стрічы з представителями місцевых власті, між іншыма з мерами міст Chfuvigny, Castelmoron, Montignac і іншими.

Турне по Франції було тяжке для членів, бо при високій температурі треба було фурт подорожувати з місця на місце і давати концерти.

Бракувало часу на індивідуальне звиджаня і одпочинок, але тот труд ся оплатив, бо навязали контакты з ріжкима ансамблями цілого світу, а особливо з Тунезією, Непалю, Китаю, Того, Аргентини і іншими. Познали молодіж, культуру і кус історії того приязного краю. Турне було нагодом до розславіння Польщі, Лігниці но і Лемків і нашого фольклору.

“Кычера” достала запрошення на фестівалі до ріжких країн світу – Тунезії, Непалю, Китаю, Тайвану і Філіпін, але нигде не поїхала бо все бракує трьох річів – пінязи, пінязи і ішь раз пінязи.

Хто може най поможе:

Łemkowski Zespół Pieśni i Tańca “Eyczera” 59 – 230 Legnica ul. Z. Kossak 5 – Rachunek bankowy Nr 16901049 – 1704 – 27016 – 1 – 111 w Dominet Bank.

B. Дзядик.

ЛЕМКІВСКА ДОЛЯ

У кожного народу є свої ДОЛЯ і НЕДОЛЯ. Якщо народ перестає шанувати свою ДОЛЮ, віри, традиції, культуру – то сила ДОЛІ слабшає а НЕДОЛЯ стає сильнішою і перемагає. І горе тоді тому народові: він втрачає тоді єдність, радість, веселість і щастя в рідному краю, втрачає пісню і мову.

НЕДОЛЯ проганяє ДОЛЮ з рідного краю; і нещасний тоді народ без СВОЄЇ ДОЛІ...

Чому таке горе спіtkalo нашу Лемківщину? Чи то десь мати недоспівала колискову, а чи проспала присипаючи дитину і не випросила їй щастя – долі у рідному краї?.. чи то розуму і мудrosti нам не стало, щоб увіщали нашу долю славою і єдністю?..

Доле, де ти? Де ти, наша лемківска доле?..

О як мені жити
У світі такому,
Де кожен лем дбає
Про себе одного.

А я хоч журюся,
Богу помолюся,
В Лемківщину рідну
Щораз подаюся.

Погляну на верхи
І на ті долини –
Не раз си очі плачут
Як в малой дитини.

Чому смутні гори,
Чому поля голи
І де ся поділи
Хати вздовж дороги?..

Колись у тім краї
Жила й моя мати
Поки не вигнали
Із рідненької хати.

Та ворогів хмара
На село напала,
Із рідних домівок
Весь нарід вигнала.

Людей рабували,
І хліб відбиравали,
Нічого в дорогу
Нам взяти не дали.

Лунали тут стріли,
І зойки, і крики...
І сльози лилися
Народу як ріки...

Десь ти, наша доле,
У світі подалась.
Чи ти свого роду
Уже одцуралась?..

Чи ти десь заснула,
Чи тільки спочила?..

Образ М. Янко зо Львова

Чи чуєшъ нашъ голос?
Чому забарилась?..

Чи ти ще повернешъ
До отчого краю?..
Знай, жде тебе нарід;
Хоч роки минають...

Десь блудишъ далеко,
Шукаєшъ си хати,
Вертайся до дому
Свій край відновляти.

Вертай в рідні гори,
Вертай у долини,
І верний наш нарід
В гори Лемковини.

М. Янко, Львів 11. 2003 р.

ДР. МИХАЛ САНДОВИЧ НЕ ЖЫЄ

Згинул трагічно в дорозі своїм
автом в удареню з іншим
тігарным десы в районі Радомя.
Іхал з Криниці до Варшавы.

Коли пишеме тото смутне
повідомлиння ищи докладні не
знаме причини трагічної смерти
юж Пок. св. Памяти Михайла..

Аж не віриться, же юж одишол
од нас. Так нагло , несподівано.

Покля веце ся довідаме і о
похороні то згадайме кус Його
жыття.

Народился 22 січня 1939 р. в Варшаві, син Максима і Татяни, а внук Священномуученика Максима Горлицкого. Дитячі роки Його жыття перешли на Лемковині в Устю Рускім, де Няньо Михайла быв парохом православной церкви. По войні ціла родина переїхала жити до Білостока. Там Михайло кінчил початкову і середню школу. Од 1956 р. замешкали в Варшаві і ту Покійний в 1962 р. закінчил висшу освіту – факультет будівництва в Варшавські Політехніци, в які 34 роки быв науковим працівником. В 1971 р. отримал звання доктора наук технічных.

Хоц жыття Покійного од молодості быво оддалене од Лемковини то од канонізації Діда Максима Мученика в 1994 р. дух і діла Покійного вернули на Лемковину. Ту нашол свое місце житя в культурowych, церковных і народных діяннях. В 1999 р. вибрано Го заступником Ведучого Головной Рады Стваришия Лемків, якого кружок заложыл і в Варшаві.

З сином Віктором, в 2001 р., створыл Фундацыю Допомогы Лемківскі Меншости в Польщи “Рутеніка”. Остатні рокы брал активну участь в Творчих Лемківских

Осінях. Был і на остатні в Гладишові того 2003 р. Барз цікавився Музейом Лемківської Культури в Зинранові, брал участь в музейних святах “Од Русаль до Яна” і радо читал музейний часопис “Загороду”. Думал і радил яку дати поміч для тих музейних діянь – трудів в охороні памяток лемківської культури.

Того року приїхал і з Меджилаборець з школально – дитячого табору на свято до Зинранови. Тягло Го, обіцял быти і завитал хоц на пару годин.

В жовтни, коли гостювал в Устю і в Горлицях завитал зас до нас в Зинранові і одвиділ музей. Душевні зме сой побесідували о нашых лемківських болях, о наші долі і о старанях вертаня лемків в рідны горы з выгнаня, бо до той теми была нарада в Устю на весну. Жыл творчима плянами і діял, бо юж два лемківски культуровы свята організувал в Варшаві. В остатні наші бесіді висловил радісны заміры, же юж иде на емеритуру і прагне вертати в гори на Лемковину, ту жити і діяти, бо ту замученый за нашу віру і похороненый в Ждині Його Дідо.

Обіцял помагати в трудах музейных і організаційно і фінансово. То велики слова надійі, яких не можна забыти.

Так Покійный брате Лемку Михале – юж Тя неє серед нас тілесно, але духовно все будеш з нами. Лем жаль же не будеш на Творчих Л. Осенях, на музейных святах і на інших імпрезах в Горлицях, Криници, Лігници і в Варшаві.

Ци буде дальнє діяти без Тебе Фундация “Рутеніка”, ци буде хто дальнє старатися о повороты лемків з выгнаня? Незнаме, але дай Боже жебы мудры діяче Тебе заступили і продовжали благородни діла.

Коли “Загороду” оддаєме до друку то ищи не было похорону Пок. Михала Сандовича. О похороні може напишеме в наступнім номери.

Так думал Пок. Миҳайлло вернути доживати в гори на Лемковину. І як чуєме од рідных і Його приятеліл то верне до Діда Максима до Ждині спочивати юж вічним сном.

Ф. Гоч.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА О ВАСИЛЮ БАВОЛЯКУ ЗО СВЯТКОВИ ВЕЛИКОЙ

Святой памяти **Василь**

Баволяк син Михава і Марії з дому Мішко пришов на тоту нашу Господом Богом створену земличку 21. 01. 1919 р. в селі о прекрасні назві Святкова, урядова назва то Святкова Велика, тата при Крампні на предорогі Лемковині.

Васильови родиче били обое з діда прадіда лемками руснаками, добрі знаючи, же так они як і вшитки лемки походять з великого народу

Русі Київской, то і тиж били віроісповіданя – віри східного обряду християнского, котрого били вірними визнавцями.

Підставом утриманя цівої родини вітця Михава, котра сквадава ся з десят осіб – двоє родичів і осмеро діти – бива іх, в Святкові, гірска газдівка. Жеби підносити єй на што раз то вищий рівен газдівский, то отец – няньо Василів два раз виїзджав до Америки заробити дакус гроши, котри в більшості вквадав в посідану газдівку. Так же як перед другом світовом війном, як в 1938 р. отец записував тоту газдівку Васильови, то бива юж она в дос добром гірськім стані газдівскім. Правда, отец Василів тиж не забивав одповідні звінувати вшитких своїх діти.

І биво би вшитко в ті богобойні родині добрі, лем же передвчасні одиства до вічности іх жена – мама і товди іх ціву родину доткнув великий смуток і жаль за предорогом женом і рідном неоджавуваном мамом.

Але же житя іде дале, то і они як могли то старали ся як найліпше могли медже собом ся згаджати і разом вшитко на іх газдівці робити што початково не биво легке, бо

найстарша Васильова сестра мава товди лем штирнадцет років і мусіва на газдівці заступити газдинством неоджавувану маму.

Та зас як зачали ся дос добрі газдівсько почувати на свої газдівці то пришва тата страшна друга світова війна і з ньом окупація німецка в часі котрой так ціва родина Василя Баволяка як і решта вшитки лемки на свої дорогі Лемковині переживали барз тяшки окупаційно-воєнни часи. Товди люде били змушени одрабляти ріжни роботи в лісах для потреб німецкі окупації, оддавати ріжни контигенти: худобу на мясо, зерно, масво. А як би дахто визначену роботу, або дакий контигент не виконав то брали до тяшкого арешту з котрого часом і не вертаво ся домів.

Але для того Василя то хибал найтяжши часи пришли як тутейши сторони визволиво з під німецкої окупації радянське войско, бо з його сева Святкови як і тиж ту з сусідніх сев радянське командування войскове браво вшитких здорових парібків до радянського войска і по недовгім перешколиню висиваво тих вояків на фронт протів німецкого окупанта. Товди то тих моводих лемківских вояків в рядах радянського войска на терені од Белска по ческу Прагу барз дуже згинуво. Васильови товди кус ся пощастиво, бо він зостав придлений до так званих "катюш", де го кус довше школили і на фронті німецкім не мусів часто – без перерви перебивати на перші ліні фронтові. То і може завдяки тому охоронив своє єдине дороже житя.

На ті віні де тиж дішов аж до ческій Праги досвужив ся стопня підофіцерского і зостав одзначений кілкома радянськими медалями.

По закінченю війни зараз го з войска не звілнили домів, лем з цівим своїм полком бив переміщений на радянську Україну і аж в серпню 1945 р. зостав на добрі здемобілізуваний і по довші тувачі дорозі добрав ся до своїй рідной Святкови. Але родини юж там не застав, бо

виїхала на радянську Україну. Обіцяли ім там житя як в присловівим раю, лем же так не биво, бо праві же під примусом зостали до того раю земского переселени, де початково пережили не до описаня барз тяшки часи.

А Васил як вернув ся домів, то занич не думав іхати за родичами на радянську Україну, бо він юж відів тамтот земский рай, лем ся взяв за ремонтування свойої газдівки зо знищень воєнних. Але же єдному тяшко провадити і до того іщи гірську газдівку, то ся оженив з гардом і тиж так як і він робітном дівком Кароліном Адамском і єй лишив юж на іх газдівці, а сам в 1946 р. поїхав на західні землі Полічи заробити дакус гроши, жеби міг зо женом даяк розрушити до житя газдівку, одкал вернув ся в 1948 р. На його нещесця товди уряд переняв його по вітци – няню ліс о котрій він цівій час чинив стараня жеби му уряд тоту кривду направив і оддав ліс, але на жаль того ся не дочекав.

Василь зо женом на свої газдівці в Святкові тиж ся доробили добрих і гардих забудовань мешкално-господарчих і так як і його родиче на ті газдівці виховали троє уродливих і до вшиткого здібних діти з котрих найстарший син Болеслав скінчив два факултети вищої освіти і тепер ест в Полянах паньстровим лісничим. Другий син Роман зостав при родичах на газдівці, а наймоводша дівка Геновефа по скінченю вищої освіти виїхава, за позволіньом державним, до Австрії і там вчит в школі.

Василь барз ся старав дати своїм дітом як найліпшу шкільну освіту, бо він сам як бив моводим, то тиж прагнув ся вчити, але же тамти його обставини житьови не дали му такої можливости, то не хотів жеби його діти таку можливіст не запропастили і тото йому якоби в цівости ся удаво здійснити.

Василь тиж мав барз добрий свух то і бив з нього добрий селский музикант, і тиж такима добрима музикантами сут оба його синове. То і tot Васил зо своїм

сином Ромком і ту другими музикантами били часто запрошани до граня на весілях і селских забавах – музиках.

Та пришва Васильова і його жени старіст і наперед одиша до вічності Васильова жена Кароліна, а 24. 09. 2003 р. і він сам тиж одишив в спокою до вічності не наприкраючи ся своїм старостьом своїм близким.

Того дня рано, як одишив до вічності, то іщи спожив сніданя і взяв косу жеби ково хижки скосити висхнену коприву, але юж не мав сиви того зробити, лем гвошов до хижки і просив синову, жеби му дава ним бране лікарство на серце, бо якисий ся свабий чує. В тім тиж часі гвошов до хижки син Болеслав і отець му гварит: - сину я буду гмерав – і син видит, же няньо сідат на канапу і говора му летит гдолину, то лем обняв вітця і легкі повожив на канапі і житя Васильове в тот час ся скінчило.

Василь хибал перечував, же буде гмерав, бо перед його одиєднем до вічності висповідав ся і запричавщав в своїм східнім православнім обряді і тиж в такім обряді православний священник го поховав на святковянськім цмунтери.

Погріб, святой памяти Василя одбив ся в барз гардім дню сонячнім і люди на погріб пришво барз дуже і то не лем зо самой Святкови, але тиж і з ближих і даліших тутейших сев.

То Предобрий Господи Боже приймий души тих двоє рабів Божих святой памяти Василя і Кароліну за іх земське богобойне житя до царства небесного.

А вшитку на земли ся лишену родину, за іх тиж богобойне житя, побвагослав вшитким найліпшим.

Гриц Бованко, Поляни. 3. 11. 2003 р.

I ЗАС ПОСМЕРТНЫ СПОМИНЫ

Од Читачки нашого часопису “Загорода”, Редакция достала опис жыття і смерти Єй Няня, а же жыття покійного Лемка було дуже цікаве то поміщаме як нижше. Бо одиша до вічності зас ищи єден выгнаний з рідної хижы і землі, бывший вояк, лемко, доброволець ци охотник ЧА.

- Мі покійний Няньо Теодор Шийка народився 11. 01. 1926 р. в с. Зиндранова на Дуклянщині. Ховав ся при родичах на господарці і в ріднім селі ходив до початкової школи. 16 – літнього хлопця взяли до Німеччини на роботи в лютім 1942 р. і там затруднили в восенні фабрици. В 1943 р. забрали Няня з іншими примушеныма робітниками з Польщі до Норвегії до будови “тунелю” на лінії “Бодо – Норвік”. Там познал старшого од себе о 9 років колегу Павла Дичко, з которым мал контакти аж до його смерті. З його родином Няньо аж до смерті писали до себе.

В 1944 р. Тато достали позволиня одвидіти родину, бо було іх 4-ро діточок. Молодшого брата Ваня тиж забрали до Німец на роботи і юж николи не вернул до родини і до рідного села. Терен де робил, по войні, заняли американски війска. Одталь виїхал до Англії, там заложил родину і на все там остал жити.

З Норвегії Тата перенесли до Австрії, де робив в бавера до визвоління. Його місце роботи заняли совітськи війска і намовили Го вступити до Червеної Армії. Война ся закінчилася і служба в війску юж не була грізна, хоц были пляни висилати війска до Японії.

До рідного села в Зиндранові Тато вернув з війска в осені 1945 р. і тут з родини юж никого дома не застав. В вересні 1945 р. родину виселили до Сов. Союза на Західну Україну, обл. Тернопіль, р-н Борщів, с. Сквятын. Тато заняв ищи стоячу родинну хижу і думав одновляти господарку. В 1946 р. оженився з Євком Кухар в сусіднім селі Черемха і нова лемківська родина творила нове житя. Лем не надовго, бо акція “Вієла” в 1947 р. загнала

*T. Шийка з сестрою Марійкою
з України*

ОСП, 12 років вибраный был шовтисом. Хоц ту на чужыні быв шануваный то думкы Його все тягли до рідных гір, все думав вернути там дожывати і вмерати. Пару раз одвидів рідне село і свою хыжоньку, яку в 1938 р. помогав ставити. В часі одвидин узгідняв ей одкупити од осадничої родини, лем доля родинна стелила жыття інакше. Все читав газету "Наше Слово", а головні "Лемківську Сторінку", а остатні роки барз чекав на музейний квартальник "Загорода".

Всіх нас 5-ро діточок од дітины вчив материнской бесіды, любовы до нашой церкви і традиций.

В остатні рокы здоровля Няня было гірше. В 1999 р. остатні раз ищи одвиділ рідне село Зиндранову. З радістюм оглядал музей, нову церкву і был на музейнім святі "Од Русаль до Яна", но і на цмунтери, де спочивають рідни з родины, сусіде, селяне. Розжалявся і жалісно плакав, бо хибалъ одчував, же веце там не буде.

Помер 22 серпня 2003 р. Най ольштинска земля на выгнаню буде му пухом.

VІЧНА О НІМ ПАМЯТЬ.
Найстарша дочка Тереса Ванаш

Родичів аж до с. Міліково, пов. Моронг, воєв. Ольштин. Ту приділили для них 7 га землі і старий понімецкий будинок. Жыття змушало Іх ставити новы будинки господарчи і новый муруваный дім.

По вигнаню Родичів з рідних гір ту змеся родили – 4 дівчат і єден сын.

Своіх рідных на Україні першый раз Тато одвидів в 1956 р. і потім рідны одвиджали нас. Ale Mama Няня юж николи не одвиділа рідне село і рідны горы. Як більшіст старших наших лемків Няньо любив суспільны труды, был головом Рільничого Колективу, діял в

ПАМЯТЬ

Засіяны поля
Юж ся зеленіли.
Чеберчав потічок
Веселих пісень
І дыхали горы,
покрити туманом,
І съпівали пташки:
"Настав новий ден".

Але што то таке,
Же нигде не видно
Жебы із комина
Ишов білый дим?
Цы статни газдині
Нараз так заспали
Же не розпаляют
Иши в пецах своіх?...

Нес там никого.
В селі під Марешков
Вшыткіх виселили
У далекій съвіт.
Двері отворени,
Вітор нима рыпат,
Лем сой по обістю
Ходит чорний кіт.

Боже. Боже мицій,
Што ся таке стало?
Чим ся так провинив
Наш лемківский люд?

Же Зелены Свята
Красни юж настали
В замаєніх товарняках
Деси іх везут.

Дякувати Богу,
Жем сой сусік вивюз, -
Казали так дідо.
В той барз тяжкий час
Сусік ся не змістив
В двері товарника
Зостав у Горлицях
Як памятний знак.

Поля, ліси, гори –
Вшытко там лишили –
Деревяну хыжу,
Церкву і цвінттар.
Лем взяли зо собом
Велику надію
Же ся ищы вернут
Даколи назад...

Не вернули назад,
Хоц плакали очи,
Краяв серце ножком
Невимовний жаль.
Внукам позостало
Вшытко то в съпіванках,
В словах і казках
Юж на вічний час.

І вертаме ми юж
Каждий рік до тебе,
Рідна Лемківщина,
Як памят о Вас.
Кланяме ся низко
Хрестам і могилам
І глядаме місця
Де жив дідо наш.

Де стояла хыжка –
Там росне коприва.
Де была студенька –
Лем там ями знак.
Остатки камінної
Дідової пивниці
Як на сьвяте місце
Иду я штораз.

Там мі так є мило,
Там мі так радісно,
Знам я вшытки села,
Зайду я до них.
Стежки і потічки,
Пструги в чистих водах
Вилікуют завше
Од хворіб земних.

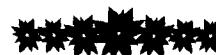
І предвічни ліси:
Буки і ялиці
Радо ня витают:
“Зостань ту у нас”.
Та мені юж стала
Рідном Україна,
І вертам я домів,
Як перелітний птах.

*Ольга Троян
Калуш 2003 р.*

ОЛЬГА ТРОЯН народилася в місті Калуші на Україні в родині лемків Ільгаків з села Воловець.

В родині з великою любовлю розповідали про рідну і незабутню Лемківщину. Дідо Дмитро писав вірші, записував пісні, мелодії, спогади, народні перекази рідного краю. Діло діда продовжує його внучка Ольга, учасниця Народного фольклорного етнографічного лемківського ансамблю пісні і танцю “Студенка”.

Марія Парило

ПИШУТЬ ЛЕМКЫ З УКРАИНЫ

Вернув я з Ужгорода з Міжнародної конференції “Шляхи відродження Лемківщини” в днях 14 – 16 листопада 2003 р. Конференція відбувалася в місті Перечин на відстані 18 – 20 км від Ужгорода. Тому там, що там живуть лемки, там створили товариство “Лемківщина”.

Конференція була дуже цікава. Було богато ділових доповідей для приблизно 200 чоловік. За сприянням обласних і районних властей була добре організована. Гости – Учасники конференцій були з Словаччини; М. Сополига, І. Лаба, з Сербії секретар Союзу Русинів – Українців Володимир Кошиш, з України О. Венгринович, Ігор Дуда, І. Щирба, А. Тавпаш, В. Ардан, А. Лимич, А. Петришак, І. Красовський, Ю Френчко, К. Шніцер, Я. Швягла і інші.

Організатори добре подбали про побут учасників. В неділю була для нас цікава культурна програма. Учасники підняли звернення до обласної влади щоб музею “Лемківська Садиба” біля Перечина надали статус державного і виділили фінансувння. В залі конференції для учасників організовано гарний концерт і “дружню вечерю” в ресторані.

19 листопада ми витали, во Львові , нашого Сеньора Петра Михайловича Когута з Його днем – святом Уродин. Діячам Фундації Дослідження Лемківщини було приємно зустрітись та дружно гостювати.

Я. Швягла

СВЯТО КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВ

В столиці України Києві 22 листопада 2003 р. відбувся урочистий вечір Лемківської Культури.

Зі вступним словом виступив Микола Горбаль, голова київського товариства „Лемківщина”. В своїй промові він приділив особливу увагу переселеню Лемків на Україну та депортaciї Лемків з рідної землі на західні землі Польщі.

Після привітання представника влади відбувся великий концерт лемківської пісні на якому виступили художні колективи і заслужені працівники культури.

Для учасників свята була організована виставка мистецьких творів відомої лемкіні Marii Янко зі Львова, де були представлені її роботи по малярству, художньої фотографії, лемківська писанка, а також етнографічні матеріали, давна вишивка, народні лемківські строї з зібрань цієї берегині.

Виставку відкрила Стела Мироненко, заступник голови товариства „Лемківщина”, яка розповіла про творчий шлях Marii Янко, яка своїми мистецькими творами не лише прославила культуру Лемків але і збогатила загально – українську.

Виставка Marii Янко стала окрасою свята культури Лемків якою з великим захопленням оглядали присутні, широко вітали Mariю і дякували за прекрасні твори.

П. Ластівка

ЛЕМКІВЩИНО МОЯ ДОРОГА

Защо тебе так тяжко Бог покарав?
І наші прадідівські землі, ліси, гори
Нам навіки відобрал, а нас нещасних
З торбами на чужину післав!

Як згадаю серце вяне і болить,
Ніяк забути тебе не можу,
Щоденно молюсь і прошу бога
За кращу долю мого народу.

За річкою, в якій була чиста вода,
Прозора, як сльоза,
В'якій риби водились,
А селяни їх ловили та ними живились.

В ліси, які багаті на все були
Грибів всякої породи,
Правдиві, голубінки, лисички,
Рижики, псі вуха та барані роги.

На возах з лісу іх привозили,
В бочках квасили та солили,
Цілу зиму ними кормились,
Які, всі дуже любили.

А вечірки, які веселі були,
Збирались в одній хаті дівчата і жінки,
Пряли кужелі, веретена журчали,
А хлопці за вікнами пісні співали.

Відтак хлопці заходили до хати,
Всіх вітали жартома,

Дівчата і жінкі кужелі кидали
І весело до ночи гуляли.

Під чарівні звуки скрипки,
На якій грав гусляр,
Розбуджував у молоді порив
До танців, флірту та інших розваг.

Тілько пізно в ночі
Всі розходились по домах,
Трохи поспали, відпочили
І другого дня це саме повторили..

І так вся зима проходила,
Весело, радісно, щасливо.
А як настав Великий Піст
Всі радоші, гуляння припинились.

На Великдень теж весело було,
Всі до церкви ходили,
Воскресними піснями
Воскресного – Христа славили.

А на свято Івана – Купали,
Вечери проходили весело,
Хлопці і дівчата “собітку” палили,
Через вогонь скакали і гой – гой собітка

З веселим криком кричали.
Співали чудові купальні пісні,
Веселились, любились, кохались
До сходу ранньої зорі.

Описала Анна Дзіндзьо

ЛЕМКІВСКИ СЕЛА

М И С Ц О В А – лемківське село в короснянськім повіті, розташоване над р. Вислоком, поміж горами, в 30 км. від Коросна.

За народним переказом перші поселенці пришли ту зо Скальника коло Жмігорода і надали селу назву од гарного місця.

Про початок села відомості не найдені. В 1544 р. село належало графам Стадницьким, а од них перешло до поміщика Кохановського. Тяжкі панщинянини тягарі викликали бунт частин підданых. З косами, серпами, сокирами, вилами підняли селяне бунт проти князя Любомирського.

В 1796 році в селі побудовано церков св. Параскевії. В кінці XVIII ст. і першій половині XIX ст. були ту частини неврожай, панували епідемії хвороб. Скасування в 1848 р. панщинини не принесло поліпшення селянського становища. В другій половині XIX ст. част селян емігрувала за океан.

Перед першом світовим війном існувала ту двокласна школа з руском мовом навчання, читальня ім. М. Качковського. За симпатії до Росії австрійці вивезли до Талергофу осміро селян, двоє з них там померло.

Тяжко пережило село німецьку окупацію. Фашисти арештували велику кількість активістів. В концтаборах загинули Стефан Мальцев, Федор Тирпак, Дмитро Слабчак, Іван Гарась, Семан і Андрій Кітики, Василь Посипанко і інші.

Під проводом Григорія Водзіка активізувала ся партизанска борба. Головне ядро партизанського загону складали радянські солдати – втікачі з плену і селяне. Близко пів року (од 13 вересня 1944 р. до 15 січня 1945 р.) тривали бої в околиці села. Незабутньом пам'ятком їх є історична “Долина смерті” під Дукельським перевалом.

Літом 1945 р. бівшість селян виїхала на Радянську Україну. Молодіж поступила в середні школи, вищі навчальні заклади. Багато з них успішно працюють в розмаїттях діяльностях господарчих, наукових і культурних. Наприклад син колишнього мільробівця Івана Кітика – Василь Кітик (1923 – 1984) став доктором геологічних наук, був обраний членом – кореспондентом АН України, другий син – лікар, третій – юрист.

Син Федора Тирпака – Василь Хомик – педагог, зберач і дослідник лемківського фольклору.

З історичних записів П. К.

З ЛЕМКІВСЬКИХ НАРОДНИХ ЗВИЧАЙІВ

Як обходять Святий Вечір на Лемківщині.

У Святий Вечір на Лемківщині переважно стримуються від їди до вечері. Для дітей печуть бараболі. Від варенини мовляв на шкірі чиряки й струпи.

Курам сиплють зерно до мотузи, щоби все трималися купи, а також щоби ціле господарство трималося разом.

В день звичайно хлопці йдуть до саду, де при овочевих деревах, що не хотуть родити, відбувають таку церемонію: один замахується сокирою на дерево, а другий відганяє його повереслом. Від того має дерево родити.

До Святого Вечера стараються також повернати дрібні довги.

Жінки не прядут ани не шиють, тільки порядкують в хаті.

Від полуудня йде горячкова підготовка до ладження вечері.

Усі в селі стараються найперше запалити в печі, той господар найперше в літі обробиться в полі. На плоті запинають кужиль з веретеном для яструба, щоби цілий рік пряв, та не мав коли забирати господарям кури.

Тимчасом в хаті варят такі страви з тіста: "бобальки", "опляцки", "бульки", заможніші також капустяні пироги. За омасту служить льняний олій домашнього виробу. Варять ще гриби, горох кислицю, сушені грушки "на юху", капусту ну й, очевидно, бараболю на загальну суму дванадцять страв, на пам'ятку, що стільки було святих апостолів.

Коли смеркається, йдуть домашні на потік митися, щоби всі хвороби поплили з водою. Того дня в часнім вечером можна стрінути одних, що вже миються, другі йдуть доперва на потік, а інші вже вертають. В хаті остає звичайно найстарша газдиня. Кождий, що вертає з миття три рази здоровить її словами: "Понаїбі на щастя на здоровля". – (скорочене від – помагай Біг у щастю та здоровлю). Газдиня відповідає тричі: "Дай Боже".

По молитві голова дому й домашні беруть хліб з чіснаком, наріком печений на ту ціль та сіль і йдуть зі свічкою до стайні

нагодувати худобу. Худобині дають скоштувати хліба зі сіллю й кладуть за драбину багато паші. Таку святу вечеру щороку справляють тварині.

По нагодуванні худоби вносять до хати вівсяну солому на стіл і лавки. На стіл під солому сиплють овес, а під стіл кладуть ланцюх, леміш і топір на пам'ятку, що св. Йосиф був теслею.

Стіл застелюють білим обрусом, кладуть на нього "книші" та свічку заstromлену в горня зі збіжжям, яка представляє вифлеємську звізду. В куті на лаві за столом ставляють скопець з водою. До нього вкидає голова дому з кожної страви по три ложки для худоби. Сідають до вечері. Найперше звичайно їдять "губи" (гриби). За ними йдуть по черзі "бобальки", кислиця з горохом і бараболею і т.д. капусти майже ніколи не їдять. Кождий скоштує, замішає ложкою й говорить, що не смачна. Така погорда має причинитися до обильного врожаю в наступному році. Під час вечері дають котові їсти "бобальки". Кожда бобалька означає якусь дівчину в селі. Скільки "бобальок" кіт з'єсть, стільки дівчат того року вийде заміж.

По вечері паствуhi зв'язують соломяним повереслом ложки і кладуть під обрус, щоби в літі корови не тратилися на пасовиську. Гасять також свічку. Коли дим іде в сторону дверей, віщує то хоробу в хаті, або якесь інше нещастя.

Загально також вірять, що хто по вечері обійде три рази хату, той побачить смерть.

По вечері звичайно співають коляди, газди читають св. письмо та святочне видання газет. Чути по хатах як гримають при товченню горіхів.

Парубкі йдуть з вертепом по хатах колядувати. Колядникам дають гроші, або сушені горіхи. Горіхами діляться між собою, а гроші переважно призначають на добродійні цілі пр. на церкву. Де неде й грішми діляться, хоч так не повинно бути.

*Звичаї записано в книжці "Лемківщино рідна, заколишу в красі твоїй"
В. Денесюк і О. Кровицької.*

ЖЫВНІСТ ШТОДЕННА ОБЫЧАЙОВА І СВЯТОЧНА НА ЛЕМКОВИНІ

Підставовим ідлом на Лемковині бил овес, бандурки, ярець, жыто, пшениця.

З ярин капуста, карпелі, бурачкы, морков, петрушка, чеснок, цибуля, біб, горох, фасоля. Штоденним пожывліньом был хліб вівсяний, або мішаний з ярцом і бандурками. Хліб жытній пекли на свято, а пшеничний то юж барз рідко.

Часто готовили кеселицу з вівса і з квасу капусты. Штоденном стравом были бандурки печены, готовлены ціли або гружены. Заливают варом, (переважні печены), молоком, маслянком, ябчанком (юхом). Гружани ідят з капустом, борщом, кеселицьом, варянком.

До омасти робили олій з коноплі і лену.

Штоденним ідлом били тыж гриби (губи), котры зберали в лісах (понад 20 ріжних гатунків) і на деревах – весном “пестракы” і осіньом аж до морозу “гливи”. В зимі готовили гриби сушены. В лісі зберали тыж ягоди, малини, черниці, борівки. Робили з них ріжны напитки і продавали за гроши.

З купуваних товарів іли сіль, рыж, кашу, цукер.

На зиму кисили капусту, которую потім готовили і заправляли єй запрашком (припалена мука з цибулью на олію). Капусту мастили маслом, сметаном або олійом, іли тыж єй з бобом і горохом.

Стравы іло ся три рази денно: рано – обід, на полудне – полуценок, вечером – вечеря. Не дбали о вибір страв, іли того што было лем жебы до сыта.

В ДЕН СВЯТОЧНИЙ готовили мастиво (мука пшенична заготовлена на пів густо на молоці і омащенна маслом), старанку, замішку (пшеничну разову муку мече ся на кипячу воду і заливат ся молоком). В дни святочны быв хліб жытнью-ярчаний, перогы з сыром, капустом, бандурками. Крім перогів готовили опляцьки. Мяса іли мало, даколи з кур, кроли і на свята зо свині (пацтвина).

ЖЫВНІСТ ОБЫЧАЙОВА – на Велию готують 12 потрав мащеных лем олійом подаваны до столу в ті колейности:

1 - чеснок з хлібом	5 – кеселица	9 - каша з грибами
2 - грибы з хлібом	6 – горох	10 – голубці (в декотрих селах)
3 – горох	7 – біб	11 - бобальки
4 - перогы з капусты	8 – фасоля	12 – кутя (менше знана)

ПОВАЗНИК – пекли на велию (дагде перед Йорданом), давали вколо до кіста тілько стручків честку тілько мали худобы і вкладали до пеца. Пекли тыж повазник для повазника, который ходив на Різдво. Єден тримали в разі якбы дахто другий пришов то тыж му давали повазник. З повазником для худобы господар ишов до стайні пред вечеріом і ділив худобу.

ПАСКА – пекли лем на Великден з пшеничной муки, пекли таку велику, яку могли лем помістити в пецу. Паска была підставовим ідлом на Великден, крім того кобаса, яйця, солонина, сыр, масло, хрін. Паском ділено вшыткых членів родини, так само ділено ся єдним яйцом. Решту яєц мішали з маслом, сиром і хріном. Тото іли з паском. Горячого даня не было аж в полудне.

ПАСОЧКА – маленька паска часто печена в горняти. Так само свячена для пастуха. Пастух як выганяв перший раз худобу на пасвиско то обходив єй вколо з том паском, потім складав жычыня собі і худобі, а на конец той церемоні частував худобу і решту зів сам.

ГУМИВКИ - пече ся на першу Матку Біжку (Успення Божай Матері). Сыр мішат ся з мятом, робит маленькы болкы і пече в пекарскім пецу. Потім дают найбліште пастухови, решту ідят сами дома.

Балец – більший хліб, котрым молода по сълюбі частує присутних коло церкви.

Записав Ваньо Мадзік родом з Бортного.

ДОРОЧНЫ ЗВИЧАІ НА ЛЕМКОВИНІ

ЯНУАР – Стичень - Січень

НОВИЙ РІК. В тото свято обходит іменини Василь. Домовники обсервують кто гвойде до мешканя. Як молодий то буде весіля, а як старший – то ніт.

Боже заваруй жебы перший гвошов вдовец – то ворожыт смерт господаря. Урядник – справа в суді не уникнена. Мундуровий – когоси будуть арештувати.

Як приде перший хлопец – буде щестя, як перша баба – не буде щестя.

Прислівя: “На Новий Рік ден долшый на барані скік”.

ЩЕДРИЙ ВЕЧЕР – Йордан. Велике свято на памятку хрещення Христа в ріци Йордані. Тото свято Лемкы святкують барз урочисті. Ден перед тым святом мають велику вечерю як перед Святым Вечером. Називають ей “Щедрий Вечер”. Так само кладут сіно на стіл, додають кус соломы пшеничної. Ідво повтарят ся тото саме што і на Святий Вечер. Ден перед Щедрим Вечером пекли тз. “повазник”. Пекли го з кіста з разової вівсянай муки. До кіста вкладали наоколо тівко стручків честку тівко мали худобы і так всаджали до пеца жеби ся впук. Перед том вечерйом господар ишов до стайні з тым повазником і ламав для каждой штуки кусок хліба з честком.

Дівки смарували сой уста медом, жебы мали солодкы гамбочки.

Вечером ходили попід вікна “щедракы”, колядували і складали жычыня. На другий ден идут до церкви, а по одправі священник і вірни идут святити воду на ріку. Идут з процесиом, хоругвями, іконами, несут велики свічки з пчольного воску (Трійці). На ріці вырубают денскорште проруб, коло ньой кладут крест з леду. По одправі священник занурят до воды деревяный хрест і горючы трійці зо свічок. По ті церемонії люде наберают воду до начинь. Тоту воду називають “Йорданськом”, плют єй воду до начинь. Тоту воду називають “Йорданськом”, плют єй воду до начинь.

ЙОАНА ХРЕСТИТЕЛЯ. То другий ден свят. В тот ден вірили в дуже забобонів. Рано мыли ся грошами – жебы мали дуже гроши. О пів ночы наберали води – хто перший набере то принесе заміст води – вина.

На тото свято ідят лем з горци на памятку, же голову Йоана Хрестителя принесли на терелику.

ТРЬОХ СВЯТИТЕЛИ. В тото свято обсервують природу.

Як дерева обсыпаны грубо снігом – то на богатий уроджай.

Як шрон на деревах – то вчасны короткы жнива.

Як на дворі говоледівка – то град знищыт зерна.

Як голы дерева – то слабий уроджай на вшытко.

ФЕВРАЛЬ – Лютий

СТРІТЕННЯ - Грівниці. В тото свято священник по Службі Божій святит в церкви свічки - грівниці. Освячені свічки вірни ужывали при ріжных нагодах.

Прислівя: “Як на Грівниці курит – медвід хыжу бурит (то значыт, же буде вчесна весна). “Як на Грівниці зо стріх тече, то ся зима влече”. “Як на Грівниці сонце світит – медвід хыжу ліпит (буде довша зима).

МАРТ – Марець

В тім місяци зачынат ся весна. Єст ден в котрім обходят 40 мучеників (то не свято). В тот ден як буде мороз то значыт, же за наступных 40 дни може быти мороз, то не значыт, же в каждый ден але з перервами потягне до 40 дни.

БЛАГОВІЩЕННЯ

Прислівя: “На Благовіщня не ма зима поміщиця”.

В тот ден не вільно дотыкати жадного насіння зерна ярин – того што ся має сіяти або садити. Як порушат то ся нич не вродит.

Прислівя: “Кто сіє в марци в болото – збераг зерно як золото”.

Перед приступліньом до польових робіт треба памятати о звичаях: треба положыти під поріг желізний прут коли виводзят ся коні зо стайні, жебы мали стальовы ноги в полі. На подвірю кропили свяченом водом, жебы щасливо закінчили

весну. Так само қропили колічка од плуга, жебы ся так плинні крутили як вода, жебы іх не зляло цілу весну, жебы була гарда погода.

В часі рушаня с місця юж з плугом підкладали завязане яйце з хлібом, потім перепровадили коні з плугом на знак богатого уроджаю.

В часі черпання зерна на засів світили свічку грівничну, жеби не було сніготого (пустого) зерна. До кошыка, з котрого мав господар сіяти, привязували три окрайці з паскы (тото одкровували зараз по освяченню на Великден) на знак богатого уроджаю.

Єден кусок давали псу, жебы ся невсцюк.

Описав Іван Мадзік

НЕЗБАГНЕННА ЗИНДРАНОВА

Дуже читам, дуже чую
Про ти свята в Зиндранови
Си думаю і сумую,
Же не з Вами я, панови...

Бо хотіа б, признаюся,
Тиж уздріти то огниско...
Але гварити боюся –
То не просто, не так близько...

Якби м могла зобачити
Тото диво, тото свято...
Богу буду ся молити,
Жеби знали Мама й Тато.

Же ще жиуют, ще думают
Тоти справжни мудри лемки,
Же на святах ся збирают,
Аж від раня і до стемки.

Катерина Русин - Ів. Франківск.

НАРОДНЕ ЗАНЯТЯ ПОЗА РОЛЬОМ

ПЩОЛЯРЕ

Тото улюблене заняття переважні переходило з покоління на покоління, тримало ся праві в тих самих родинах. В бівшості занимали ся тым старши, коли син ці зят переняв по вітци роботу в полі.

В давних часах улі не були подібни до теперішніх. Быв то простий пняк, котрий мав вигнуту середину. Такий пняк докладні вичышали, од споду прибивали дно на стало, з верха накривали дашком, даколи і соломяним. Пняк мав приблизно розміри 60 см. грубости і 100 – 130 високости. На середині пняка вертіли дірки, котрыма піщолі могли переходити.

Мюд брали раз до року з вошином. Потім оддушали го до корита через леняне полотно. Коритко, до котрого оддушали мюд служыло лем до мішня на паску. Мюд переховували на зиму, часто ділили ся з родином, сусідами. Меду никто не продавав, ужывали го до лічіння.

З воску робили свічки до церкви, переважно на Йордан до свячыня води. Воском тыж малювали яйца на Великден, ужывали го тыж як лікарства.

СТОЛЯРЕ

Тым ремеслом занимал ся праві кождій газда, котрий мав до того одповідні нарядя. В Бортнім на увагу заслугує Василь Підберезняк, котрий зробив першу токарку до дерева. Зачав на ні точыти розмайты річы церківни, зробив тыж першу куділь (машинівка). Приспішво то нашым прядкам час пряджіння на веретені. Василь быв вітцем Нестора. Оба були добрими майстрами.

Василь Бодак перший в Бортнім зачав робити вади – скрині на вахи і іншы меблі домови. Зас Ілько Глива был майстром будовляним і то він керував будовов православной церкви, которая стоїт до гнес в Бортнім.

В. Мадзік - Бортніе

ЖИЧУ СЧАСТЬЯ И СПОКОЮ

С Новым Роком, братъя лемкы,
В нове житя приступайте,
Старому подяку зложте,
А с новым ся запознайте.

Здравья, счастья и спокою,
В цілом світі мы прагнеме,
Не позволь на войны смутки,
Зато вдячны ти будеме.

А ты дай нам, Новый Рочку,
Што маш для нас найлішого,
Жебы тебе пережити –
Знов до того наступного.

Но зо свойой я стороны
Складам для Вас желание,
Мои братъя, лемкы, милы
Вшиткым, где кто кады жис.

Не выключам українцов,
Хоц лемксов мам на гадці,
Бо то єден тот сам квіток,
Бо на руской вырос грядці.

Жичу вшиткым в Новом Року
Вшиткого, што лем сами
Пожадате и прагнете
Вы і жены с діточками.

Напевно лем здоровья,
Бо го треба до роботы,
Бо кто здоров и працює,
Не зна біды ни згрызоты.

Весьце нам дай світового
Спокою в том Новом Року,
Вшитким людям гет на світі,
Ци ту в Польші, ци в Мароку.

Всяди згоду, всяди спокой,
Зроб на світі, Новый Року.
Згодне життя и добробыт
Дай людям на каждом кроку.

Воз цілый світ, Новый Року,
В справедливы охороны,
Сердечно я прошу Тебе
З моей жичливой стороны.

Мы ся зато обіцяме,
Цілый tot рок честно жити,
Слабым людям помагати,
Прихильными для них бити.

На здоровю и на майні,
Навет и на людской чести
Не хочеме зашкодити,
Ни до ганьбы тыж привести.

*Так писал кільканадцет років тому Яків Дудра,
Лосья, Лемковина*

ŁEMKOWIE WARCI NAŚLADOWANIA

Z wymienionych przeze mnie Smereczan najstarszym wśród nich był Mikołaj Buriak. On jedyny posiadał przed 1939 rokiem wykształcenie ponad powszechnie. Osiągnął to na terenie carskiej Rosji w czasie pierwszej wojny światowej. Wtedy, ratując się przed represją wojsk austro-węgierskich, zbiegł ze starszą siostrą do Rosji. Jako 12-sto letni chłopiec przemierzył trasę od wsi Olchowiec aż do Penzeńskiej Guberni furmanką. Po kilku latach wracał tą samą trasą do Smerecznego też na furmance.

Wtedy życie dało mu podwójną szkołę. Była to szkoła przetrwania w obcym kraju wśród obcych ludzi. Tam pracował i zdobywał wykształcenie w nieznanej mu krainie. W przyszłości szkoła zaowocowała dla niego z dużą nawiązką. Dzięki temu w dalszym życiu pełnił przez dwa lata funkcję pisarza przy gminie, a potem przez 20 lat starszego i głównego księgowego. W efekcie końcowym zapewniło mu to dożywotnią emeryturę.

Mikołaj był także na zarobkowych pracach w Ameryce, bo rzeczywistość wytyczyła mu taką drogę. W czasie międzywojennym w byłej Galicji chcąc mieć dom i rodzinę trzeba było wyje-

Mikołaj Buriak z rodziną w Osinie koło Nowogardu

chać za wielką wodę i przywieźć grubą garść zielonych. I wyjechał tam na trzy lata. Jak powiedział sam Mikołaj; - doświadczałem tam różnych prac od płukania węgla aż po palacza c.o. włącznie. Ta ostatnia praca przyniosła mu, jak sam mówił Mikołaj, największy zysk. Ale o tym też zadecydowały umiejętności posługiwania się zegarami i aparaturą techniczną. Aby objąć tą pracę trzeba było ukończyć kurs i zdać egzamin. Nie mam więc najmniejszej wątpliwości, że Buriak miał z tym jakieś problemy.

Znałem go jeszcze ze Smerecznego, a potem w branży finansowo-księgowej i ekonomicznej współpracowaliśmy ze sobą blisko 15 lat. W tej branży kontaktowaliśmy się służbowo kilka razy w każdym miesiącu. Bardzo często przy osobnym stoliku rozmawialiśmy ze sobą po swojemu.

Powracając do poprzedniego wątku, Buriak jak rzadko kto, przywiózł sobie z Ameryki wiele ciekawego sprzętu, i tak: aparat fotograficzny, patefon z płytami piosenek łemkowskich, maszynkę do strzyżenia, walizkę - komplet stolarskich narzędzi od piłek, świdrów, hebli aż po dłuta. Nie każdy zawodowy stolarz taki zestaw posiadał.

Mikołaj w dziewięćdziesięciu procentach sam pobudował sobie dom włącznie ze stolarką i kuchennymi meblami.

Poza tym trudnił się pszczelarstwem. Mieszkał w wymarzonym miejscu dla wygody własnej rodziny, a także dla kilkudziesiąt rojów pszczół, a mianowicie na końcu wsi, pod lasem, gdzie każdego dnia grała mu ptasia muzyka. Na górze po stronie wschodniej kwitły maliny i poziomki, od strony północnej w jodłowym lesie czarne jeżyny i borówki. Nie opodal miał miedze z tarniną, dziką różą i czereśniami. Jednym słowem miododajny raj z zimnym potoczkiem wypływającym z lasu. A widok za oknami?... do pozazdrośczenia.

Buriak we wsi był osobą bardzo znaczącą. Do każdej poważnej decyzji gromadzkiej lub prywatnej w domu był zapraszany jako ostateczny doradca. Z jego zdaniem, czy podpowiedział liczył się każdy. Przez kilkanaście lat pisał wszelkie podania, zażalenia, odpowiedzi na urzędowe pisma.

We wsi Smereczne i na okolice był wielkim autorytetem. Wspominał mój tato, że w 1934 roku podczas wiejskiego zebrańia, na temat tego co najpierw pobudować w czynie społecznym cerkiew czy szkołę, głosy były podzielone - „fifte - fifte”. I ostatecznie poproszono o decydujący głos Mikołaja Buriaka. Ten bez wahania doradził, że szkołę i uzasadnił to mądrymi słowami. - Chłopi, dajmy dzieciom możliwość do nauki. Pomóżmy im się uczyć, a oni sami zaczną budować cerkiew, i robić to czego będą potrzebowali. I tak się stało. Po kilku miesiącach szkoła była gotowa. Gdyby nie wybuchła wojna w 1939 roku, był już pomysł na budowanie również cerkwi i świątolicy.

Buriak przy rozpoczynaniu każdego roku szkolnego ściśle współpracował z nauczycielem. Dzieci rozpoczynające naukę były w różnym wieku. Niektóre z nich były samoukami nauczani przez rodziców w domu.

Tę pomoc nauczyciel wysoko cenił i pozytywnie wyróżniał. Mikołaj był mocno zaangażowany dobrym funkcjonowaniem szkoły i dostrzegał w tym dużą szansę na przyszłość dla dzieci.

Przypominam sobie i ja spotkania z Buriakiem, kiedy w 1949 roku rozpoczęłem naukę piątej klasy w szkole podstawowej, już na ziemiach zachodnich, dojeżdżając do niej 8 kilometrów. Pochwalił moją i rodziców decyzję, złożył mi gratulacje. W tym czasie sieć szkół siedmioklasowych na wioskach była rzadka a nabór przepelny. Udzielając mi wskazówek przeprowadził ze mną kilka pamięciowych matematycznych testów w których wypadłem, jak to sam powiedział, "nadspodziewanie dobrze". Przy tym, kontynuując rozmowę ze mną oświadczył, że na tych testach zaginał nawet licealistów. Muszę przyznać, że poczułem wiatr w plecy i postawiłem sobie za cel, że trzeba dać z siebie wszystko, aby go nie zawieść.

Ja natomiast byłem pełen podziwu dla Buriaka poznając jego zapotrzebowanie, i skłonności do muzyki "Drzezowej", "Blusa" z gatunku "Rokend Rol". A usłyszeć ją można było jedynie nastawiając radio na zachodnie kanały... Przy tym wymieniał na-

zwiska konkretnych wykonawców między innymi; Dziekson, Oliver Nelson, Luis, Armstrong. (Przepraszam, jeśli coś przekręciłem)

I mimo, że ja byłem o 29 lat młodszy od Mikołaja, to jeszcze ta muzyka mnie nie porywała, nie wpadała mi do uszu.

Po siedmiu latach spotkaliśmy się na dwutygodniowym kursie przygotowawczym, jako kandydaci na stanowiska głównych księgowych zakładów. Niezręcznie mi, ale się pochwalałem. Na osiemdziesięciu kandydatów zająłem pierwsze miejsce, i otrzymałem nagrodę. Wówczas Mikołaj gratulując mi rzekł; - nie spodziewałem się, że ty jako najmłodszy w tym zawodzie wykażesz się taką dobrą wiedzą. Sprawiłeś mi wielką satysfakcję.

Bardzo lubiłem z nim rozmawiać ponieważ była to na żywo chodząca historia, której tylko część dzięki niemu poznalem. Wiele z jego życia sam z korzyścią praktykowałem. Przypominam sobie go jeszcze ze Smerecznego. Miałem już dwanaście lat. Zazdrościłem mu powagi, mądrości, dostojości z jaką przemawiał, i zwracał się do kolegów. Takich spotkań byłem świadkiem ponieważ w naszym domu spotykali się towarzysko mężczyźni na karty, rozmowy, muzykowanie itp.

Tematów do rozmów było wiele od historii Łemków aż po lata trzydzieste XX wieku. Ciekawe przeżycia, smutne wydarzenia, bajkowe historie o strachach, wróżkach i wędrującym Amrozie. Było to piękne lecz przeminęło bezpowrotnie, a szkoda.

Za osobistym staraniem Mikołaja, wielu chłopców ze Smerecznego wyjechało na zarobek do Ameryki. Niektórych sam odwoził do Gdyni na okręt. Wręczał im do rąk adresy i pisane kartki z pytaniami, aby mogli kontaktować się w podróży w obcym języku:

Mikołaj w okresie międzywojennym, jako jedyny we wsi czytał prasę. Ciekawymi i ważnymi wiadomościami dzielił się ze wszystkimi mieszkańcami. Dementował wszelkiego rodzaju zabobony i czary, które tak mocno zakorzenione były w środowiskach wiejskich.

Zaraz po wojnie w 1945 r. odradzał wyjazdu na Radziecką Ukrainę. Znał ten kraj, i ostrzegał każdego przed wymaganiami życiowymi, które tam istniały.

We Mszanie od wiosny 1945 r. do maja 1947 pełnił funkcję sołtysa. Domagał się u ówczesnych władz wszelkiej powojennej pomocy materialnej, lecz ta rozmywała się po drodze. Zaraz po wojnie nie brano pod uwagę naszej biedy, głodu i naszych potrzeb, mimo że nasze wioski były najbardziej zniszczone.

- Wspierani prywatnie przez naszych słowackich Łemków uniknęliśmy głodu w 1945 roku - wspominała często Buriak.

Wracał też często wspomnieniami i marzeniami do pięknej przeszłości przeżytej w Smerecznym. Ze łzami w oczach opowiadał jak było cudownie przejść się każdego ranka do potoczka wypływającego z lasu Niklowec do którego miał około 50 kroków. Woda w nim była czysta jak kryształ, bo przecież wybijała z zimnych leśnych skał.

-Z rozkoszą wypijałem garnuszek wody z mojego źródełka, a potem obmywałem twarz, ręce, szyję i włosy. Czułem rzeźkość i siłę krążenia krwi. Ta źródłana woda była lekiem na ból głowy i oczu. Miałem zawsze zdrową cerę, skórę i piękne włosy. Nie znałem bólu głowy, nie miałem nigdy kataru.

Zbieranie grzybów rozpoczęliśmy od początku miesiąca czerwca. Jako pierwsze pojawiały się smarże, zaraz po nich kurki i borowiki. W dalszej kolejności potycie, hołubinki, surojadki, kozie brody, baranie rogi, rydze i opienki, które przedłużały swój wysyp aż do mrozów. Inne leśne bogactwa to; poziomki, maliny, czarna jeżyna, borówki, czereśnie, laskowe orzechy, dzika róża, tarnina itp. Tak pięknej, zdrowej i bogatej krainy żadna część Polski nie miała. Gdybym nie doceniał tych wielkich walorów naszych gór pozostałbym w Ameryce - opowiadał Mikołaj i twarz jego pokrywał smutek na myśl o tym, że przyszło mu opuścić to co tak bardzo kochał. Bardzo często potępiał haniebną akcję "Wisła", nazywał ją aktem bezprawia.

- Przeżyliśmy straszne piekło we wrześniu 1944 r., uratowaliśmy swoje życie ucieczką przed frontem na Słowację. Cieszyliśmy się z zakończenia wojny, myśle że uratowaliśmy poraz drugi swoje istnienie i swoje "ja" pozostając we własnej ojczyźnie w Beskidach. A jednak spadła na nas jak przysłowiowy "grom z jasnego nieba" barbarzyńska akcja "Wisła", która dała początek niszczenia nas. -

Buriak w ostatnim okresie swojego życia powrócił do wymarzonych Karpat ale do Zyndranowej, do zięcia. Zdołał napisać jeszcze parę wierszy i piękne długie wspomnienie o swojej rodowitej wsi Smereczne. Wymalował jej wizerunek z głębi duszy, tak jak to przeżył. Jesteśmy mu za to wdzięczni i nie zapomnimy go.

Przeżył wśród nas z charyzną 84 lata.

Jak tylko Mikołaja zapamiętałem, od razu próbowałem go naśladować. Dla mnie był on wzorem na całe życie. W swoim opowiadaniu o Smerecznym tak określił jego początek;

"Jak od dawna wieś zaistniała, to trudno powiedzieć. Ale starzy ludzie mówili, że tutaj w malowniczej dolinie, otoczonej przepięknymi górami, które nazywaliśmy Diw, Byrdziawa, Błudna, Wapno, Niklowec, Wadernik - w środku była polana, na której wypasali owce juhasi ze wsi Mszana. Tutaj pod świerkowym lasem pobudowali sobie szałas, a po kilku latach dom i pozostali na stałe. Swoją osadę nazwali od świerkowych lasów Smereczne".

Do tego dodam, że w 1944 r. było 37 domów i tylko 12 nazwisk, które wymienię: Bugiel, Warcholik, Pychać, Dupnak, Kucyrka, Chudyk, Buriak, Hończar, Gubik, Kaściak, Seńko i Repak.

Do Smerecznego można było dojechać furmanką od strony Tylawy i Wilśni. Natomiast pieszo ze Mszany, Ropianki, Barwinka i Słowacji. Akurat z tą ostatnią dzielił nas tylko las Błudna. Do pierwszej słowackiej wsi Porubka było około 5 km.

Aleksander Chudyk

ZAPISY Z KRONIKI MUZEALNEJ

Dzięki temu Muzeum, Panu Teodorowi Goczowi obroniłam tytuł licencjata, a później magistra z socjologii. Uważam, że każdy Polak powinien poznać kulturę, tradycję i historię tak cennej grupy etnicznej jakimi są Łemkowie.

Wdzięczność jest pamięcią serca

Z wyrazami szacunku
Małgorzata Szumielewicz. 16. 05. 2003 r.

Bardzo serdeczni i z wielkim wzruszeniem gratuluję Panu Teodorowi niezwykłych - i skutecznych starań - o zachowanie tożsamości Łemków

Z uznaniem i przyjaźnią - Elżbieta Dzikowska. 25 maja 2003 r.

Uczymy się szanować historię, kulturę i religię wszystkich ludzi.

Młodzież z Gimnazjum w Świerzowej Polskiej.

Przeżyliśmy tu najciekawszą lekcję historii mówiącą o naszych przodkach - Łemkach, jesteśmy pełni podziwu dla Pana Gocza i tych wszystkich, którzy przyczynili się do stworzenia tego wspomnianego „Dzieła”.

Барз дякуєме
Ученики зо школы в Гладишові. 21. 06. 2003 р.

З великим зацікавленням і душевним зворушенням ми оглянули територію і експонати музею – скансену Лемківщини в Зіндронові.

Велика і сердечна подяка панові Федору Гочу за його працю для збереження прадавної лемківської культури, культури народу, який втратив свою вітцівщину не власнею волою, але волею сили, без пояснення за яку провину.

28 червня 2003 р. – Марія Старчак – зі Мишани, тепер Львівянка.

Складаю велику подяку людям які зуміли зберегти і передати нам молодим культуру, звичаї, побут, мову, духовий світ моих батьків. Приємно вражений, та складаю велику подяку, та низький уклін.

Андрій Лісняк
Україна. 6. 11. 2003 р.

Byliśmy tu – zapoznaliśmy się z kulturą Łemków – należy chronić tą kulturę, a w szczególności gdy będziemy w Unii Europejskiej...

Józef Barabosz z Chełmka.

Byliśmy, część historii (nieznanej) poznaliśmy. Chylimy czoła przed tymi, którzy świadczą prawdę, dbają o tradycję, kulturę i swoje korzenie. To muzeum jest wyjątkowe, warto byłoby zatrudnić przewodnika i pomóc właścicielowi.

Alicja i Tadeusz Chomkowie.

To nie martwe Muzeum – to żywa historia tego regionu, narodu. Oby więcej takich, aby się wciąż rozwijało.

Pod wrażeniem (podpis mało czytelny)

Wdzięczni jesteśmy za tę lekcję historii i prawdziwego umiłowania do ojcowizny. Łemkownia uczy nas przeżywania domu i ziemi, uczy wspólnoty człowieka, przyrody i Boga. Pobyt w skansenie był dla nas wielkim przeżyciem.

Bóg zapłać

Tomasz Czapla
Młodzieżowa Akademia Wychowania do Radości Dobra i Piękna „Miriam”.

Byliśmy tu po raz drugi. Pierwszy raz 25 lat temu. Jesteśmy pod wrażeniem. Dziękujemy „małym” przewodnikom Natalii i Mikołajowi za oprowadzenie po muzeum.

Anna, Maria Skorodyńska.

Regionalny Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli i Kadry Kierowniczej Szkół
w Lublinie
ul. Jagiellońska 5
tel. 71 332 18

Lublin, 10 grudnia 2003 roku.

L. dz. 209/2003

Pan
Teodor Gocz
Dyrektor
Muzeum- Skansenu Kultury Łemkowskiej
w Zyndranowej
38-454 Tylawa

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Kadry Kierowniczej Szkół TWP w Lublinie składa serdeczne podziękowanie za ciepłe i życzliwe przyjęcie nauczycieli na XII Muzealnym Święcie Kultury i Tradycji Łemkowskiej na Pograniczu Kultur w Euroregionie Karpackim - „Od Rusali do Jana”, które odbyło się 28 czerwca 2003 roku w Zyndranowej.

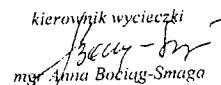
Uczestnictwo nauczycieli w tym niecodziennym święcie wymiernie podniósło wartość dydaktyczną programu całej wycieczki dydaktycznej „Magurski Park Narodowy w krajobrazie Beskidu Niskiego”, która odbyła się w dniach 26-29 czerwca 2003 roku do Krempnej.

Zwiedzanie Muzeum Kultury Łemkowskiej było źródłem niezapomnianych przeżyć dla nauczycieli, które zainspirują ich do realizowania celów edukacji regionalnej w swoich szkołach.

Muzeum – Skansen Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej jest jedynym miejscem w Polsce, gdzie żywo rozwija się tradycję i kulturę swoich przodków.

Życzymy Państwu, aby Muzeum rozwijało się służąc przyszłym pokoleniom.

Łączymy wyrazy szacunku i uznania

kierowcyk wycieczki

mgr Anna Bočiug-Smaga

Dyrektor

mgr Henryk Sienkiewicz

Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej

Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit
dyrektor generalny

Pan
Teodor Gocz
Przewodniczący
Towarzystwo na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej
Zyndranowa 1
38-454 Tylawa koło Dukli woj.
Krośnieńskie

Gliwice, 27 listopada 2003 r.
(ni)

Informator „Używanie języka mniejszości narodowych jako pomocniczego języka urzędowego w wybranych krajach europejskich”

szanowny Panie Przewodniczący,

z przyjemnością prezentujemy najnowszą publikację Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej – Informator „Używanie języka mniejszości narodowych jako pomocniczego języka urzędowego w wybranych krajach europejskich”.

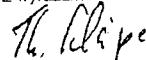
Warunkiem rozwoju wzajemnego zrozumienia pomiędzy narodami jest świadome społeczeństwo, które dzięki zetknięciu z innymi kulturami ma możliwość weryfikowania uprzedzeń i negatywnych stereotypów. Okazuje się jednak, że fakt współistnienia na terenach pogranicza różnorodnych kultur jest często nieakceptowany przez samych mieszkańców. W Polsce do 1989 r. władze państwa prowadziły politykę negowania istnienia w kraju mniejszości narodowych. Proces demokratycznych zmian, zapoczątkowany w 1989 roku, przyniósł zmianę polityki państwa wobec mniejszości narodowych. W chwili obecnej można stwierdzić, że polski system prawnego w swoich szczegółowych rozwiązaniach przewiduje szereg gwarancji ochrony praw osób należących do mniejszości narodowych. Są one zgodne w dużym stopniu ze standardami europejskimi. Wyjątkiem są natomiast uregulowania dotyczące używania języka mniejszości w stosunkach z władzami publicznymi oraz podwójnego nazewnictwa topograficznego. Nową sytuację stworzyło rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18.03.2002 r. w sprawie wypadeków, w których nazwom i tekstem w języku polskim mogą towarzyszyć wersje w przekładzie na język obcy. Jest to akt prawy otwierający możliwość równoległego stosowania na terenach zamieszkałych przez mniejszości narodowe i etniczne przekładu nazw i tekstu w urzędach i instytucjach użyteczności publicznej w językach innych niż polski.

verte

Z naszych kontaktów z przedstawicielami mniejszości narodowych wynika, iż ten akt prawny nie jest znany, albo też interpretuje się go jako dokument do stosowania wyłącznie na terenach przygranicznych. Dlatego zleciliśmy opracowanie ekspertyzy w tej sprawie prof. Grzegorzowi Januszowi, Kierownikowi Zakładu Etnicznych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Mamy nadzieję, że prezentowane opracowanie będzie z jednej strony praktycznym poradnikiem dla mniejszości narodowych w Polsce na temat sposobu stosowania rozporządzenia MSWiA z 18.03.2002 r., z drugiej zaś informatorem nt. możliwości używania języka mniejszości narodowych jako pomocniczego języka urzędowego w wybranych krajach europejskich, z doświadczeń których – naszym zdaniem – należy skorzystać przy tworzeniu polskiego prawa wewnętrznego.

Jednocześnie zwracam się z propozycją umieszczenia na Państwa stronie internetowej pełnego tekstu Informatora, aby jego zapisy mogły trafić do jak najszerzego grona osób zainteresowanych tematyką. Prosimy o kontakt mailowy w tej sprawie: iwona.niedojadlo@haus.pl.

Z wyrazami szacunku

Thaddäus Schäpe

Niemcy

W przypadku Niemiec uznane są tylko następujące mniejszości: duńska, serbo-łużycka, północnofryzyjska i wschodniodorfryzyjska (Fryzowie Selterscy) oraz Cyganie Sinti i Roma. Status mniejszości w zakresie języka jest na szczeblu federalnym i landów określony Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych⁵.

Ustawy mniejszościowe istnieją tylko na terenie dwóch Landów: Saksonii i Brandenburgii oraz odnoszą się do praw Serbów Łużyczyczych. Na terenie Saksonii obowiązywała przez szereg lat ustawa sakiego Landtagu z 23 marca 1948 r. o zagwarantowaniu praw ludności serbskiej⁶. W dniu 31 marca 1999 r. Landtag Saksonii uchwalił nową ustawę o prawach Serbów w Wolnym Państwie Saksonia⁷. Określa ona zasady stosowania języka serbskiego (górnoserbskiego) w postępowaniu urzędowym i sądowym oraz przed instytucjami prawa publicznego (§ 9) na terenie serbskiego obszaru osiedlenia określonego przepisem § 3 (wykaz gmin objętych działaniem § 3 zawiera załącznik do ustawy). Osoby posługujące się językiem serbskim nie mogą być obciążane żadnymi kosztami. Szczegółowe zasady posługiwania się językiem serbskim regulowała ordynacja służbową urzędów w Wolnym Państwie Saksonii z 13 sierpnia 1993 r., która uznawała w ust. 4 pkt 1 jako język urzędowy język niemiecki wymagając jednoczesnego

tłumaczenia dokumentów wpływających w obcych językach na język urzędowy na koszt petenta, zaś za datę wpływu pisma przyjmując złożenie tłumaczenia na język niemiecki (pkt 2). Jednocześnie w pkt. 3 uznano na terenach niemiecko-serbskich wpływ dokumentu w języku serbskim za odpowiadający wpływowi w języku niemieckim⁸. Rozporządzenia saskiego ministra spraw wewnętrznych z 13 grudnia 1993 r. i 11 lutego 1994 r. w sprawie wyborów komunalnych i krajowych zobowiązywały do wywieszania także w języku serbskim określonych w tym paragrafie list, Informacji, zasad i ogłoszeń wyborczych w gminach zamieszkałych przez Serbów. Zgodnie z § 10 ustawy na terenie serbskiego obszaru osiedlenia wprowadza się podwójne nazewnictwo szyldów na urzędach publicznych, instytucjach prawa publicznego, a także nazw miejscowości, ulic, dróg, placów, mostów.

W Brandenburgii obowiązuje ustawa z 7 lipca 1994 r. o zakresie praw Serbów (Wendów) w Kraju Brandenburgii. W § 3 określony został zakres serbskiego obszaru osiedlenia. Przepis § 11 zobowiązywał do stosowania na tym obszarze na publicznych budynkach i instytucjach, ulicach, drogach, placach i mostach tablic w dwu językach: niemieckim i dolnoserbskim. Stosowanie oznaczeń topograficznych w języku serbskim określało również przepis art. 25 Konstytucji Brandenburgii. Zasady wywieszania ogłoszeń wyborczych w języku serbskim⁹, relacji między językiem urzędowym a serbskim¹⁰, oraz stosowania oznaczeń drogowych w języku serbskim¹¹ uregulowane zostały w Brandenburgii w taki sam sposób, jak w ustawodawstwie Saksonii.

Na terenie Szlezwiku Południowego (Land Szlezwik-Holsztyn) nazewnictwo tych miejscowości w miejscowych dialektach fryzyjskich stosowane jest w kilku miejscowościach położonych na wyspach zamieszkałych przez ludność fryzyjską.

5. RFN ratyfikowała Kartę w większym zakresie zobowiązana.

6. Gesetz- und Verordnungsblatt Land Sachsen, S. 191.

7. Sachsisches Gesetz- und Verordnungsblatt Nr. 7/1999, S. 161.

8. Sachsisches Amtsblatt Nr. 44/1993, S. 1109.

9. Brandenburgische Landeswahlverordnung vom 11. März 1994 - § 46.

10. Verwaltungsverfahrensgesetz für das Land Brandenburg vom 26. Februar 1993 - § 23 ust. 5.

11. Erlass des Ministeriums für Stadtentwicklung, Wohnen und Verkehr vom 21. Mai 1992 zur Beschriftung der Verkehrszeichen im deutsch-sorbischen Gebiet des Landes Brandenburg.

GRATULOWAĆ CZY WSPÓŁCZUĆ?

W numerze 4(31) 2001 "Zahorody" opublikowaliśmy artykuł poświęcony 75 - rocznicy urodzin znanego łemkowskiego malarza, pisarza i działacza społecznego Teodora Kuziaka. W ślad za tym artykułem otrzymaliśmy od Pana Kuziaka list którego fragment cytujemy niżej:

"W numerze 4(31) 2001 "Zahorody" jest publikacja, której tytułem jest moja skromna osoba (str.28-29). Wiem, że pisanie nie jest przestępstwem, jak się pisze o kimś pozytywnie. Ale ja nawet takiego pisania sobie nie życzę. Bo nie chcę aby moje nazwisko figurowało w jednym czasopiśmie z takimi typami jak: J. Zwoliński (to replika Fudżaka, tylko w innym wydaniu), P. Trochanowski, J. Dziadyk, Duć-Fajfer (vice - profesorka), M. Chomiak, "Kum Hnat", Kopcza, Horoszczaki i inne "Huńki"."

Wprawdzie od 2001 r. upłynęło sporo czasu, Redakcja "Zahorody" podporządkowała się zgodnie z życzeniami Pana Kuziaka.

Ale, no właśnie. W 2002 r. ukazała się książka pt. "Czy to tęsknota, czy nadzieję" - Oleny Duć-Fajfer. I znowu Pan Kuziak znalazł się w towarzystwie wymienionych przez niego osób poza J. Dziadkiem, "Kumem Hnatem" i M. Chomiak.

Wyobrażamy sobie i tym razem samopoczucie Pana Kuziaka. Czyżby los płatał mu tak nieżyczliwe figle?

A zatem, czy współczuć Panu Kuziakowi, czy gratulować?

My ze swej strony jednak gratulujemy.

Redakcja

ПРИПОВІДКИ О ЗВІРЯТАХ І ПТАХАХ

Баран вовкови не приятель.
Болото ся подабат свині.
Што за дуже то і свиня не хоче.
Дарованому коньови не зазерают до зубів.
До часу теля скаче.
Добра корова газдови діти ховат.
Добра свиня вшитко зіст.
Добрый когут николи не ест тлустий.
Добрый пес од злодія мяса не іст.
Добре для кури і зернятко.
Добрый пес заслугує на добру кіст.
Два когуты на єдных сітях ся не згодят.
Где не є кота то миши рядят.
Где кін худий там газда обдертий.
Гуски всяди бoso ходят.
Як сука не даст то пес не возме.
Кажда лішка свій хвіст хвалит.
Коня куют, а жаба ногу надставлят.
Кін має штири ноги і так ся зашпотат.
Кота в мішку ся не купує.
Коза з воза коньом лекше.
Корова котра дуже рычыт, мало молока дає.
Крук крукови ока не виколе.
І муха має жовч в собі.
І хробак писне як ся го притисне.
Чым цап старший тым ріг твердший.
Який пташок такий спів.

Вышпортал і записал
В. Дзядик.

В СУДІ

-Чого подрапалісте мужа? Преціж муж то голова родини.

-То юж не можна подрапати ся по голові?

*

-Чого вкрали сте тоты стары черевікі?

-Присігам пане судіо, я думал же сут новы.

*

-Ци свідок єст женатий?

-Ні! Я лем так бортакувато виглядам.

*

-Ци були сте юж караны?

-Єден раз, десят років тому.

-І потім ани раз?

-Ні!

-А што през тоты 10 років сте робили?

-Сідил єм в вязниці.

*

-Присігам, же єм невинний!

-Вшытки так повідають.

-Но видите пане судійо! Як вшытки так повідають то мусит то быти правда.

*Зобral
B. Дзядик.*

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

ДОРОГИ КРАЯНЕ	2
ДОРОГИ ЧИТАЧИ НАШОГО ЧАСОПИСУ	3
ЛЕМКІВСЬКА КОЛЯДА	6
РАДОЦИНСЬКИЙ КЕРМЕШ	9
ПІД БЕСКІДОМ (ПІСНЯ)	10
ЦЕРКВА В СОКІЛЬНИКАХ	11
JAK POWSAŁO MUZEUM W ZYNDRANOWEJ	13
КЫЧЕРА В КРАЇНІ ШАМПАНА	15
ЛЕМКІВСКА ДОЛЯ	17
ДР. МИХАЛ САНДОВИЧ НЕ ЖЫЄ	19
ПОСМЕРТНА ЗГАДКА О ВАСИЛЮ БАВОЛЯКУ	21
ПОСМЕРТНЫ СПОМИНЫ - ТЕОДОР ШИЙКА	25
ПАМЯТ	27
ПИШУТ ЛЕМКЫ З УКРАЇНЫ	29
СВЯТО КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВ	30
ЛЕМКІВЩИНО МОЯ ДОРОГА	31
ЛЕМКІВСКИ СЕЛА - М И С Ц О В А	33
ЯК ОБХОДЯТЬ СВЯТИЙ ВЕЧЈР НА ЛЕМКІВЩИНІ	34
ЖЫВНІСТ ШТОДЕННА ОБЫЧАЙОВА І СВЯТОЧНА НА ЛЕМКОВИНІ	36
ДОРОЧНЫ ЗВИЧАІ НА ЛЕМКОВИНІ	38
НАРОДНЕ ЗАНЯТЯ ПОЗА РОЛЬОМ	41
ЖИЧУ СЧАСТЬЯ И СПОКОЮ	42
ŁEMKOWIE WARCI NAŚLADOWANIA	44
ZAPISY Z KRONIKI MUZEALNEJ	50
Z KORESPONDENCJI	52
GRATULOWAĆ CZY WSPÓŁCZUĆ?	56
ПРИПОВІДКИ О ЗВІРЯТАХ І ПТАХАХ	57

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛІСІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI LEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY LEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Rada Towarzystwa Muzealnego w Zyndranowej

Видає: Рада Музейного Товариства в Зиндранові

Redaguje zespół redakcyjny - przewodniczący i członkowie Prezydium Rady
Towarzystwa Muzealnego z pomocą autorów - korespondentów
Редактує редакційний колектив - голова і члены Президії Ради
Музейного Товариства з помошом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, pow. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:
NR 89 8642 1096 2010 9600 1922 0001 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok
Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla

Redakcja nie zwalnia materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.
Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądem reprezentowanym

przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialectem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI

Malarstwo St. Telera:

